

برنام خداوند جان و خرد کرنین برتر اندیشه برگزید

نادر حسن زاده

خلاصه: نادر حسن زاده در سال 1334 در شهر تبریز دیده به جهان گشود. وی متخصص باکتری شناسی گیاهی از کشور هند هست. 22 سال سابقه خدمت دارد که 17 سال از این خدمت را در موسسه تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهی تهران گذرانیده و در حال حاضر عضو هیئت علمی گروه بیماری شناسی گیاهی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد- تهران می باشد. بیشترین تحقیقات او روی بیماری باکتریایی آتشک درختان دانه دار بوده است. خود و دیگران حسن زاده را در این زمینه صاحب نظر می دانند. کتابهای درسی نادر حسن زاده تحت عناوین بیوکنترل عوامل بیماریزای گیاهی و باکتری شناسی گیاهی حاصل سالها تحقیق و تدوین است. سی دی تخصصی باکتری شناسی گیاهی هم در شرف قفل گذاری است.

گرایش: باکتری شناسی گیاهی

والدین و انساب: پدر نادر حسن زاده دبیر بازنشسته وزارت آموزش و پرورش است. دارای مدرک لیسانس در رشته تاریخ از دانشگاه تبریز است. برغم تصمیم دیر هنگام برای ورود به دانشگاه، بدلیل هوش سرشار و پشتکار زیاد از پرداخت شهریه دانشگاهی در تمام طول مدت تحصیل معاف بوده است. او برآستی اینه تمام نماک خانواده کوچک راستگرایا است. زیرا وی وارث زن صداقت و راستگاری از پدر پاکدست و پاکدامن خود مرحوم عباسعلی و دانی نام آشنای او مرحوم مشهدی محمد صادق خان از رجال بنام مشروطه است. به یادمانندی ترین اثر زندگی پدرش علاوه بر دو قطعه شعر که در وصف حال خود سروده است، دو دفترچه دست نویس مربوط به دخل و خرج روزانه زندگی است که بطور قطع برای موزه وزارت آموزش و پرورش (اگر باشد)، یک اثر نفیس بشمار می آید. اما مادرش شخصیتی متضاد با پدرش دارد. او سواد اکابر دارد. وقتی نادر بچه مدرسه ای بود او هم به کلاس اکابر می رفت. روابط عمومی او همیشه 20 بوده است. بی تردید اگر در گذشته امر تحصیل بر خانها مثل امروز آسان بود او امروز یکی از مدعیان روابط عمومی بود. صداک دلنشین او برای فامیل یک مورد بیادمانندی است.

خاطرات کودکی: دوره کودکی با همه سختگیریهای پدر دوره دلخوشی بود. تلخ و شیرینش بنظر زیبا می آید. اما خامی های آن دوره بعضا انسان را آزار می دهد. شاید برای عبور از خاطرات آنروز این دو بیت مولانا کمک کند " گفت ای موسی از آن بگذشته ام/ من کنون درخون دل آغشته ام- من ز سدره منتهی بگذشته ام/ صد هزاران ساله زآنسو گشته ام".

اوضاع اجتماعی و شرایط زندگی: خانواده های فرهنگی هر کشور توصیف خاص خود را دارند. در ایران، خانواده فرهنگیان منجمله خانواده نادر همیشه قناعت پیشه بودند. مسافرتها محدودی داشتند. خط قرمزهای زندگی ایشان بیش از سایر طبقات بوده است. یک نگاه به دفتر دخل و خرج های روزانه زندگی پدرش بهترین گواه بر هنرمندی معلمان در به تصویر کشیدن عقل معاش است. پدرش تا این اواخر این گفته نغز را ورد زبان داشت " کس نخارد پشت من جز ناخن انگشت من ". چون روزی رسان ایشان خدا بود موقعیت بدی هم در محله گلزار تبریز نداشت. آب انبار خیلی ها با شیر آبیاری خانه ما پر می شد. تلفن خانه حسن زاده ، تلفن همگانی بعضی از همسایه ها بود و طبقه دوم خانه کوچک ما محل برگزاری عروسی معهود دختران فامیل بود. تهران هم که آمدند و در محله سنگلج ساکن شدند باز بدلیل استقرار کلیه گازرهای مسافربری در پیرامون پارک شهر، خانه نادر حسن زاده مسافرخانه کل فامیل و انساب ایشان بود! امروز که گذشته را مرور می کند بر بרכת آن حقوق و ساماندهی آنهمه میهمان ناخوانده متخیر می ماند. البته فامیل امروز ثروتمند شده است و گذشته را فراموش کرده است!

تحصیلات رسمی و حرفه ای: دیپلم: رشته طبیعی از دبیرستان حافظ تهران(1353). کارشناسی: رشته علوم پایه از دانشگاه عثمانیه هند-1359(1980) کارشناسی ارشد: رشته علوم گیاهی با گرایش بیماری شناسی گیاهی از دانشگاه بهوپال هند 1362(1983). دکترا: رشته علوم گیاهی با تخصص باکتری شناسی گیاهی از دانشگاه سردارپتل هند 1365(1986).

خاطرات و وقایع تحصیل: خاطرات دوران تحصیل نادر حسن زاده به شرح زیر است وی شرح کامل این خاطرات را در یک دفتری ثبت و ضبط است: « اجمالا در کلاس درس آمار مقطع فوق دیپلم مشغول تحصیل بودم که یک روز استاد درس آمار بکاک دانشجویان را بلند کرد و از آروزهای ایشان پرسید. پاسخ من به ایشان گرفتن مدرک لیسانس بود. دو ماهی از رفتن من به انستیتو آمار تهران نگذشته بود که بفکر رفتن به خارج از کشور افتادم. کشوری که با روحیات معنوی من سازگار بود کشور هند بود. تمام حقوق دوره سربازی خود را که ماهیانه 250 تومان بود از دوحساب بانکی برداشت کردم (کل پس انداز 8500 تومان شد). یک حساب در بانک صادرات چهار راه گلپیندک داشتم و یک حساب در صندوق قرض الحسنه جاوید- بازار. بانک صادرات 966 ریال بهره داد که بدلیل حرمت بهره در نزد علماء اعلام آنروز مبلغ مذکور را از حساب خود برداشت نکردم (دفترچه ها موجود است). در اوایل روز کالج ده هکتار ایرانی برای اولین بار همدیگر را دیدیم و از برنامه های آتی خود گفتیم. در آنجا هم تنها آروزی من ادامه تحصیل تا مقطع دکترا بود! سعی کردم در طول مدت 10 سال اقامت در هند تنها بفکر درس و مشق باشم. پادشاه این خودسازی ها هم یک دفتر شعر چاپ نشده است. مجموع فیلم هائی که در هند دیدم به تعداد انگشتان دست بود. نرفتن و دیدن شهرها و بناهای تاریخی هند چون کشمیر و تاج محل از عوارض تصمیم فوق بود. اوائل سال 57 وقتی به ایران برگشتم شاهد تظاهرات خیابانی خواهران و برادران مجاهد از جلوی مسجد ارک تهران به مناسبت بزرگداشت مرحوم دکترعلی شریعتی بودم که فضای متفاوت از فضای اسفند 55 بود که من ایران را ترک کرده بودم. در بازگشت به هند، تعدادی از ایرانی های مخلص و مومن اقدام به تشکیل جلسات مخفی نمودند که نقش آقایان احمد کنعانی و مرحوم سید علوی بسیار برجسته بود. افتخار داشتم جزو معدود دانشجویانی ایرانی مقیم حیدرآباد باشم که در تظاهرات دهلی که قبل از پیروزی انقلاب اسلامی توسط انجمن اسلامی بنگلور و. برگزار شد شرکت نمایم. با شتاب گرفتن نهضت اسلامی 1357 من نیز خادم کوچک این انقلاب در همه عرصه های محوله بودم. جنگ هم که شروع شد برای دومین بار بدلیل غیبت از صحنه های تاریخی ایران احساس گناه و شرمساری کردم. لذا در آبان 1359 بدون اطلاع خانواده قصد جبهه ها را کردم. در مسیر راه زمینی با دوست بسیار عزیزآقای یحیی اشنا شدم. ابتدا وارد زاهدان شدیم. سپس شهر شیراز را برگزیدیم و پس از یک دوره آموزشی راهی اهواز شدیم. در آنجا به ستاد رزمندگان پشتیبانی ارتش تحت فرماندهی برادر بزرگوار شیخ هادی کریمی ملحق شدیم و در مرکز تربیت معلم پسران اهواز اسکان یافتیم. در برگشت از جبهه چه مشکلاتی برای خروج از ایران و اخذ پذیرش کارشناسی ارشد از دانشگاههای هند داشتم بماند که خود متنوی هفتاد من کاغذ است.»

استادان و مربیان: بدلیل تحصیل در خارج از کشور استاد ایرانی نداشته اما معلمان بزرگوار را از دبیرستان حافظ تهران داشت که هر کدام اسوه علم و اخلاق بودند، آقای رحیمی دبیر ریاضی که در غائله سیاهکل دستگیر شد، شهید علی انصاری دبیر ریاضی که بعد از انقلاب مدتی استاندار استان گیلان شد و ناجوانمردانه ترور شد، آقای قاسم معماری دبیر دینی که مدتها نماینده مجلس بود و آقای بیات که به او درس شیمی آموخت. از استادان برجسته هند می توان از پروفیسور چغتائی استاد گیاهشناسی نام برد که در یک اردو علمی به مناسبتی به او لقب امین النساء داد و پروفیسور دویبی که استاد راهنمای دوره دکتری او بود و دارای آثار علمی بسیار بود.

هم دوره ای ها و همکاران: از هم دوره ای دوره سربازی نادر حسن زاده می توان از آقایان اسمعیل ثمنی و مرحوم حسین معماری یاد کرد. در هند دوستان نزدیک او مرحومان سید علوی، عزیز بابائی و مرتضی شاه صفی و بزرگواران احمد کنعانی، نادر مقصود و هادی مشکات بودند. در ایران بزرگ همکار مرد ملی مرحوم هوشنگ بیات اسدک رئیس سابق موسسه تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهی بود.

همسر و فرزندان: نادر حسن زاده سال دوم دوره دکترا با خانم بتول جنبشی ازدواج کرد که چند ماه بعد همسرش در هند به او ملحق شد. حاصل 23 سال زندگی مشترک دو فرزند دختر بنامهای امینا و آیتا است. امینا سال آخر رشته کارشناسی تکنولوژی آموزشی و آیتا دانش آموز کلاس چهارم دبستان است!

وقایع میانسالی: نادر حسن زاده از اتفاقی صحبت می کند او می گوید: «وقایع بسیاری را به یاد دارم اما تلخی این ایام بیش از شیرینی آن است. اما یکی از حوادث عجیب این دوره، اصابت گلوله کمانه کرده از پشت سر به ناحیه شاهرگ گردنم بود. این حادثه تیر ماه سال 1372در محوطه موسسه تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهی- اوین اتفاق افتاد. بلی آنچه در جبهه مقدر نبود در اینجا محقق شد. عمل جراحی حساس آقای دکتر علوی و مساعدتهای بی شائبه دو بزرگوار جنابان آقای دکتر عیسی کلانتری و آقای دکتر سید جواد انگیج حقیقتا جای تقدیر دارد.»

مشاغل و سمتهای مورد تصدی: مشاغل و مسئولیتهای اداری مورد تصدی: - رئیس بخش تحقیقات بیماریهای گیاهان از تاریخ 70/7/22 لغایت 71/3/10 - رئیس بخش تحقیقات بیماریهای گیاهان از تاریخ 72/7/27 لغایت 73/7/17. - رئیس بخش تحقیقات بیماریهای گیاهان از تاریخ 74/11/1 لغایت 76/8/24. - معاون موسسه تحقیقات آفات و بیماریهای گیاهان از تاریخ 76/8/25 لغایت 76/11/12.

فعالیتها آموزشی: از سال 1371 در واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی- تهران مشغول تدریس هست.

مرکزی که فرد از بانیان آن به شمار می آید: بانی مرکز خاصی نبوده اما از بانیان امور زیر بوده است: 1- احداث خوابگاه دانشجویی برای دانشجویان مسلمان شهر ویدانگر- هند(1365). 2- تاسیس رشته بیماری شناسی گیاهی در واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران(1371). 3- تاسیس انجمن علمی گیاهان دارویی ایران(1385).

سایر فعالیتها و برنامه های روزمره: - مشاورت در مدیریت باغهای آلوده به بیماری باکتریایی آتشک. - عضویت در شورای پژوهشی دانشکده علوم کشاورزی

ومنايع طبيعى واحد علوم و تحقيقات تهران. - عضويت در كميتۀ انتشارات فصلنامه پژوهشي تحقيقات گياهان داروئي و معطر ايران. - عضويت در كميتۀ تحصيلات تكميلي گروه كارشناسي ارشد بيماري شناسي گياهي- دانشگاه آزاد اسلامي- واحد دامغان. - مشاورت در دو طرح تحقيقاتي مؤسسه تحقيقات اصلاح و تهيه نهال و بذر. - مشاورت و راهنامي معبودانشجويان گروه بيماري شناسي.

شاگردان : نادر حسن زاده استاد راهنماي دانشجوي دوره كارشناسي ارشد و مشاور دانشجوي دوره كارشناسي ارشد در واحد علوم تحقيقات بوده است. همچنين مشاور و راهنماي دانشجويان دوره دكترا نيز بوده است.

همفكران فرد : نادر حسن زاده از دكتور بيات ياد مي كند و او را انساني والا مي داند ، همچنين پروفيسور آدم را در هند معرفي مي كند و مي گويد با اينكه وي مذهب متفاوتي داشت ولي همچون يك برادر پشتوانه اش بود.

آرا و گرايشهاي خاصي : گرايش علمي نادر حسن زاده تحقيقي روي ابعاد مختلف بيماري باكتريائي آتشك درختان ميوه دانه دار است.

جوائز و نشانها : - داوري كتب سالهاي بين 1367-1369 جمهوري اسلامي ايران و دريافت تقدير نامه به مناسبت داوري كتاب سال 1367 از سوي سرپرست اداره كل انتشارات و تبليغات وزارت ارشاد.

آثار :

- 1 **تدوين متن فيلم ترويجي نيم ساعته آتشك درختان گلابي، سيب و به** ويزگي اثر : تدوين متن فيلم ترويجي نيم ساعته آتشك درختان گلابي، سيب و به(1377). دفتر خدمات و تكنولوژي آموزشي- معاونت آموزش و ترويج كشاورزي- سازمان تحقيقات، آموزش و ترويج كشاورزي. اولين فيلم ترويجي بيماري آتشك در ايران است.
- 2 **تهيه و تدوين سبي دي تخصصي باكتري شناسي گياهي كه بدليل حجم و محتوي در نوع خود بي نظير است.**
- 3 **ثبت سم بيولوژيكي با منشا گياهي عليه بيماري باكتريائي آتشك درختان سيب، گلابي و به در اداره ثبت شركتها و مالكيّت صنعتي به تاريخ ثبت 83/7/28.** اين اولين سم ثبت شده با منشا گياهي در ايران است.
- 4 **كتاب اصول و روشهاي باكتري شناسي گياهي** ويزگي اثر : تاليف كتاب اصول و روشهاي باكتري شناسي گياهي(1374).مرکز انتشارات علمي دانشگاه آزاد اسلامي. 641 صفحه. اولين كتاب باكتري شناسي گياهي ايران بشمار مي آيد.
- 5 **كتاب اطلس پيش آگاهي بيماري آتشك در ايران** ويزگي اثر : تاليف كتاب اطلس پيش آگاهي بيماري آتشك در ايران (1383).انتشارات سنا به سفارش معاونت امور باغياني. 355 صفحه. اولين كتاب اطلس پيش آگاهي بيماري آتشك در ايران مي باشد.
- 6 **كتاب بيماري آتشك درختان ميوه دانه دار** ويزگي اثر : زمينه هاي شناخت و كنترل بيماري(1381). انتشارات سنا به سفارش وزارت جهاد كشاورزي - معاونت اموريباغياني. 325 صفحه. اولين كتاب بيماري آتشك در ايران مي باشد.
- 7 **كتاب بيوكنترل** ويزگي اثر : عوامل بيماريزاي خاكزاد گياهان(1371). ناشر مؤسسه تحقيقات آفات و بيماريهاي گياهي. 179 صفحه. اين اولين كتاب كنترل بيولوژيكي در ايران است.
- 8 **كتاب شناسائي و طبقه بندي باكتريهاي بيماريزاي گياهي** ويزگي اثر : تاليف كتاب شناسائي و طبقه بندي باكتريهاي بيماريزاي گياهي. واحد علوم و تحقيقات دانشگاه آزاد اسلامي. 520 صفحه. اين نيز اولين كتاب طبقه بندي باكتريهاي گياهي در ايران مي باشد.

منابع :

1تكميل پرسشنامه فرهیختگان توسط آقای دکتر نادر حسن زاده بنا به درخواست بنیاد ایران شناسی - زمستان 1386